

ศึกษาแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์
A Study of Freedom Concept in Karl Marx

ประพจน์ ตรีจันทร์ทอง¹, เมธา หริมเทพาธิป², กิรติ บุญเจือ¹

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹ดร., บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹ศาสตราจารย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์ มุ่งเน้นที่เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพ อย่างไรก็ตาม มากซ์ได้กล่าวไว้ในงานเขียนบางแห่งว่าชนชั้นนายทุนก็ประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเช่นเดียวกันแต่ไม่ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติม อัญวาทะที่ปรากฏในงานเขียนของมากซ์ หมายถึง การที่มนุษย์มีประสบการณ์ต่อกิจกรรมการผลิต ผลผลิต โลก และผู้อื่นในลักษณะที่ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นอำนาจอิสระจากตัวเขา คอยคุกคามเขาราวกับเป็นทาสที่ไร้อำนาจ แทนที่การผลิตจะเป็นการยืนยันตัวเขาและแสดงออกถึงสมรรถภาพและลักษณะเฉพาะของเขา

คำสำคัญ: เสรีภาพ, คาร์ล มากซ์

Abstract

The objectives of this thesis were to study Freedom Concept in Karl Marx. The results of research were found as follows ; Freedom Concept in Karl Marx place much emphasis on proletarian freedom. However, Marx mentioned in some of his writing that the capitalist class also confronts the situation of unfreedom even though no explanations were given. The concept of alienation as used by marx in his writings means that man experiences his activity of production, the world and other men as independent hostile powers before which he is a powerless slave. He does not fulfill himself in work but he negates himself in work. Production, in Stead of confirming and objectifying his potentialities and individuality.

Keywords: Freedom, Karl Marx

บทนำ

แนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์ (Karl Marx) ที่น่าสนใจก็คือเรื่องอัญวาทะ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีมานานแล้วซึ่งปรากฏอยู่ในทฤษฎีเรื่องบาปและการไถ่บาปของคริสตศาสนา มนุษย์คือพระเจ้าที่มีอัญวาทะในตนเอง ต้องอาศัยพระบุตรมาช่วยไถ่บาปจึงจะพ้นจากอัญวาทะ อย่างไรก็ตาม เฮเกล (Hegel) ฟาวเออร์บาค (Feuerbach) และมากซ์ (Marx) เป็นนักปรัชญากลุ่มแรกที่วิเคราะห์และตีความหมายปัญหาเรื่องอัญวาทะอย่างละเอียด และถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการถกเถียงปัญหานี้ในปรัชญา สังคมวิทยา และจิตวิทยาในปัจจุบัน

สำหรับบทความวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์ในส่วนอัญญาภาวะที่ปรากฏอยู่ในแนวคิดของมากซ์เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาถึงเรื่องเสรีภาพในแนวคิดของเขา โดยได้ทำการศึกษาในงานเขียนชื่อ “ต้นฉบับเรื่องเศรษฐกิจและปรัชญา” หรือ “ต้นฉบับแห่งปารีส” ปี ค.ศ. 1844 หนังสือนี้ไม่ได้รับการตีพิมพ์ในระหว่างที่เขามีชีวิตอยู่ เพิ่งจะได้รับการตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1930 และเพิ่งได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษเมื่อปี ค.ศ. 1959 ดังนั้น ปัญหาเรื่องอัญญาภาวะจึงถูกเพิกเฉยมาเป็นเวลาเกือบศตวรรษ การตีความงานเขียนของมากซ์ที่ปรากฏในคริสต์ศตวรรษที่ 19 หรือในช่วง 30 ปีแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 นั้นไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ปัญหาเรื่องอัญญาภาวะเลย ทั้งๆ ที่ความจริงแล้วปัญหานี้ไม่เพียงแต่จะเป็นแกนกลางในงานเขียนยุคแรกของเขาเท่านั้น แต่ในงานเขียนยุคหลัง (เช่น Capital) ด้วยเช่นกัน เพียงแต่ในงานยุคหลังเขาไม่ได้พูดถึงปัญหานี้อย่างโจ่งแจ้งเหมือนในงานเขียนยุคแรก แต่เป็นสิ่งที่แฝงอยู่พื้นหลังซึ่งเป็นลูกโซ่ในความคิดของเขา

แม้ว่าแนวคิดของคาร์ล มากซ์จะได้รับความสนใจจากนักวิชาการมาร์กซิสม์อย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะการถกเถียงในประเด็นเรื่องจริยธรรม (Karl Marx, 1977, p. 236) แต่เมื่อเปรียบเทียบการถกเถียงในประเด็นเรื่องจริยธรรมทฤษฎีเรื่องเสรีภาพของมากซ์ได้รับความสนใจจากนักวิชาการที่ศึกษาความคิดของมากซ์ในปัจจุบันน้อยกว่ามาก เนื่องจากมากซ์แสดงทฤษฎีเกี่ยวกับเสรีภาพไว้อย่างไม่ชัดเจน นักวิชาการที่ศึกษาความคิดของมากซ์และนักวิชาการมาร์กซิสม์จึงอธิบายทฤษฎีเรื่องเสรีภาพของมากซ์อย่างแตกต่างกันออกไป แต่โดยรวมแล้วการถกเถียงในประเด็นเรื่องเสรีภาพในทฤษฎีของมากซ์เป็นการถกเถียงที่เน้นไปที่ชนชั้นกรรมาชีพเพียงชนชั้นเดียว เนื่องจากภายใต้เงื่อนไขและกระบวนการของสังคมนิยมนี้ทำให้ชนชั้นกรรมาชีพเป็นชนชั้นที่ไม่มีเสรีภาพในลักษณะต่างๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเปรียบเทียบกับชนชั้นนายทุนจะเห็นถึงความแตกต่างของชนชั้นทั้งสองได้อย่างชัดเจนว่าชนชั้นนายทุนมีเสรีภาพในการถกเถียงประเด็นนี้อย่างหลากหลาย ซึ่งงานวิจัยนี้จะศึกษาถึงทฤษฎีของนักวิชาการมาร์กซิสม์ที่มีชื่อเสียงสองท่านคือทฤษฎีของโคเฮนและทฤษฎีของเบนเคอร์ท เพื่อศึกษาถึงข้อโต้แย้งระหว่างโคเฮนและเบนเคอร์ทเพื่อที่จะได้ข้อสรุปจากการศึกษาแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์ได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยจะเริ่มจากการศึกษาแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์และฌอง ปอล ซาทร์ ในบทที่สอง ในส่วนของมากซ์เป็นการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการมาร์กซิสม์สองท่าน คือ โคเฮนและเบนเคอร์ท ซึ่งกล่าวถึงแนวคิดเรื่องเสรีภาพของมากซ์ในแง่มุมของชนชั้นกรรมาชีพไว้อย่างน่าสนใจ รวมทั้งศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพของมากซ์ในงานเขียนของเขาเองทั้งในยุคแรกและยุคหลังประกอบกับงานเขียนของนักวิชาการมาร์กซิสม์บางท่านที่น่าสนใจและเชื่อมโยงกับประเด็นนี้

การทบทวนวรรณกรรม

1. ในหมู่นักปรัชญาผู้เชี่ยวชาญในงานเขียนของมากซ์เองมีความเห็นแตกต่างกันไปสำหรับความหมายของคำว่า “อัญญาภาวะ” ดังเช่น แดเนียล แบลล์ (Daniel Bell, 1962, p. 194-195) กล่าวว่า มากซ์ใช้คำว่า อัญญาภาวะ ในความหมายที่ตรงกับคำเยอรมันว่า Entuasserung (เอ็นฉัวเส่อหฺรุง) ซึ่งหมายถึง การแสดงออกซึ่งสมรรถภาพของมนุษย์ส่วนมากโดยผ่านแรงงานซึ่งเป็นแรงงานรับจ้าง สมรรถภาพซึ่งแสดงออกป็นนั้นกลายเป็นสิ่งที่ป็นอิสระจากผู้ผลิต เป็นสิ่งที่เขาสูญเสียไปโดยเหตุที่ว่าสิ่งนั้นไม่ได้เป็นเครื่องยืนยันสมรรถภาพของเขา

ส่วนโรเบิร์ต ซี ทักเกอร์ (Robert C. Tucker, 1964, p. 144) ตีความหมายของคำว่า “อัญภาวะ” ไปในทางจิตวิทยา เขากล่าวว่า อัญภาวะเป็นคำจิตวิทยาสมัยดั้งเดิมหมายถึงการสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองหรือสูญเสียความรู้สึกในเอกลักษณ์นี้ไป มากซ์ได้นำเอาคำนี้ไปใช้เพื่อวาดภาพคนในบทความของเขาได้อย่างถูกต้อง ส่วนอีริค ฟรอมม์ (Erich Fromm, 1975, p. 44) เสนอการตีความหมายของ “อัญภาวะ” ว่า อัญภาวะสำหรับมากซ์หมายความว่ามนุษย์ไม่ได้มีประสบการณ์ต่อโลกในฐานะของผู้กระทำ แต่ในโลก (ธรรมชาติคนอื่น และตัวเขาเอง) นั้นกลับเป็นสิ่งที่ขัดแย้งสำหรับเขา สิ่งเหล่านี้เป็นวัตถุซึ่งอยู่ตรงข้ามกับเขา อยู่เหนือเขา ทั้งๆ ที่มันเป็นสิ่งที่เขาสร้างขึ้นมา โดยแก่นแล้ว อัญภาวะหมายถึงการมีประสบการณ์ต่อโลกและตนเองในทางลบ ในฐานะของผู้รับ ในฐานะของผู้กระทำ ซึ่งแยกออกมาจากสิ่งที่ถูกกระทำ

2. สภาวะไร้เสรีภาพสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งส่วนของชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุน ในส่วนเสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพนั้น จี. เอ. โคเฮน (G. A. Cohen, 1988, pp. 255-256) อธิบายว่า “การถูกบังคับให้กระทำบางอย่าง” หมายถึง การที่มนุษย์ไม่มีทางเลือกที่มีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งถ้าหากใช้คำจำกัดความนี้มาอธิบายผู้ใช้แรงงานในสังคมนิยม ผลลัพธ์ที่ได้ก็คือผู้ใช้แรงงานไม่มีเสรีภาพและถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานเพราะทางเลือกอื่นที่ผู้ใช้แรงงานมี เช่น การไปขอลานหรือการอดตายไม่ใช่ทางเลือกที่มีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับได้ การที่ผู้ใช้แรงงานในสังคมนิยมถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานนั้นอยู่ในลักษณะที่ว่าผู้ใช้แรงงานถูกบังคับให้เลือกที่จะขายศักยภาพในการใช้แรงงาน ผู้ใช้แรงงานมีเสรีภาพที่จะขายศักยภาพในการใช้แรงงานแต่ไม่มีเสรีภาพที่จะไม่ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน ส่วนสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนนั้นเกิดจากอัญภาวะใน 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) อัญภาวะจากผลผลิตของแรงงาน (2) อัญภาวะจากกิจกรรมในการผลิต (3) อัญภาวะจากความเป็นมนุษย์ และ (4) อัญภาวะจากเพื่อนมนุษย์ (Karl Marx, 1975, pp. 325-334) ส่วนในงานเขียนช่วงหลังเกี่ยวกับสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนนั้น คำถามที่สำคัญก็คืออะไรทำให้ชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพในงานเขียนยุคหลังหรือชนชั้นนายทุนเป็นทาสของอะไร คำตอบที่ปรากฏอย่างชัดเจนในงานเขียนของมากซ์ก็คือ “ทุน” และมากซ์ได้กล่าวอย่างชัดเจนในเขียนเรื่อง Results of the Immediate Process of Production โดยชี้ชัดว่า นายทุนเป็นเพียงร่างทรงของทุนเท่านั้น ดังนี้ “...นายทุนมีหน้าที่เป็นแค่เพียงร่างทรงของทุน ทุนในรูปแบบของบุคคล เหมือนกับที่ผู้ใช้แรงงานเป็นแค่เพียงแรงงานที่ถูกทำให้เป็นบุคคล แรงงานที่ซึ่งเป็นของผู้ใช้แรงงานตราบเท่าที่ความยากลำบากและความพยายามของมันดำเนินต่อไป และที่ซึ่งเป็นของนายทุนตราบเท่าที่มันเป็นสิ่งก่อสร้างความรวยยิ่ง ๆ ขึ้น กล่าวแบบสั้น ๆ ก็คือ ผู้ใช้แรงงานปรากฏขึ้นเป็นส่วนประกอบที่รวมตัวกันเป็นทุนในกระบวนการผลิตเป็นปัจจัยที่มีชีวิตและเปลี่ยนแปลงได้ของมัน” (Karl Marx, 1975, p. 508)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยรวบรวมข้อมูลทั้งจากแหล่งข้อมูลในประเทศและจากแหล่งข้อมูลต่างประเทศ ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ หนังสือต่างๆ ที่ มากซ์ เขียนขึ้นเองและมีผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษ เช่น หนังสือเรื่อง Selected writings (1977) แปลโดย David McLellan เป็นต้น เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้ครบถ้วนแล้วก็ได้นำข้อมูลเหล่านี้มาศึกษาทบทวน วิเคราะห์หลักปรัชญา แนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์ เพื่อนำมาเรียบเรียงวิเคราะห์ในแง่มุมต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในปรัชญาเรื่องเสรีภาพจากแนวคิดของมากซ์ เมื่อได้ผลการวิเคราะห์แล้วก็นำไปสรุปและเสนอแนะเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ผลการวิจัย

พรรณนะเรื่องเสรีภาพมีความน่าสนใจเพราะเป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญในความคิดของมาร์กซ์ เนื่องจากภาวะไร้เสรีภาพเป็นปัญหาหนึ่งซึ่งมนุษย์ทุกคนในสังคมทุนนิยมทั้งชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุนต้องประสบ การปฏิบัติและขับเคลื่อนสังคมไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์เท่านั้นที่จะสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ ซึ่งหากพิจารณาความหมายของเสรีภาพที่มาร์กซ์ใช้จะพบว่าความหมายเสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุนต้องเผชิญกับความหมายเดียวกันซึ่งหมายถึงการกำหนดตัวเองลักษณะหนึ่งแต่การที่ทั้งสองชนชั้นมีตำแหน่งทางสังคมที่แตกต่างกันทำให้สาเหตุและรายละเอียดของสภาวะไร้เสรีภาพของทั้งสองชนชั้นแตกต่างกันดังนี้

1. แนวคิดเสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพ

มนุษย์ไม่สามารถที่จะมีเสรีภาพได้ถ้าหากมนุษย์ถูกเงื่อนไขหรือกระบวนการบางอย่างควบคุมและทำให้พวกเขาไม่สามารถที่จะมีกิจกรรมในลักษณะที่ตนเองต้องการหรือเลือกด้วยตนเองได้อย่างเสรี ในกรณีของชนชั้นกรรมาชีพเมื่อความจำเป็นในการดำรงชีวิตหรือความจำเป็นทางกายภาพบังคับให้พวกเขาต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานให้กับชนชั้นนายทุน พวกเขาจึงไม่สามารถที่จะดำรงชีวิตและมีกิจกรรมในลักษณะที่พวกเขาเลือกได้อย่างเสรี (G.A. Cohen, 1988, p. 8) เมื่อผู้ใช้แรงงานเป็นอิสระจากเงื่อนไขหรือกระบวนการที่ควบคุมพวกเขาก็มีความเป็นไปได้ที่ผู้ใช้แรงงานจะมีความต้องการที่จะทำการผลิต แต่ความต้องการที่จะทำการผลิตของผู้ใช้แรงงานจะต้องไม่ใช่สิ่งที่เป็นผลมาจากการบังคับจากมนุษย์หรือจากเงื่อนไขต่างๆ ดังนั้น เมื่อสังคมทุนนิยมทำให้การดำรงชีวิต กิจกรรมในการผลิต หรือความปรารถนาที่หลากหลายของผู้ใช้แรงงานเป็นไปในลักษณะที่พวกเขาไม่สามารถที่จะกำหนดหรือควบคุมด้วยตนเองได้ ผู้ใช้แรงงานจึงไม่มีเสรีภาพและไม่มีทางจะมีเสรีภาพได้ในสังคมทุนนิยม (G.A. Cohen, 1985, p. 101)

สรุปว่า ความหมายของสภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นกรรมาชีพต้องเผชิญคือการที่มนุษย์ไม่สามารถกำหนดตัวเองได้และถูกควบคุมจากเงื่อนไขต่างๆ ภายนอกจนทำให้ไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างเสรี

2. แนวคิดเสรีภาพของชนชั้นนายทุน

ชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพสองลักษณะด้วยกันคือ 1) ชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพเพราะชนชั้นนายทุนไม่มีบทบาทเป็นผู้ผลิต (Karl Marx, 1975, p. 325) ซึ่งมาร์กซ์คิดว่าเป็นลักษณะแก่นของมนุษย์ (Karl Marx, 1975, p. 327) การกระทำของพวกเขาถูกควบคุมโดยเงื่อนไขภายนอกและคตินิยมของสังคมทุนนิยมซึ่งทำให้นายทุนรู้สึกว่าคุณสมบัติเสรีภาพ นายทุนตกอยู่ภายใต้การควบคุมบางอย่างโดยไม่รู้ตัวซึ่งมีผลทำให้นายทุนไม่สามารถที่จะทำการผลิตและพัฒนาตนเองอย่างเสรีตามความคิดของมาร์กซ์ได้ ดังนั้น นายทุนจึงไม่มีเสรีภาพ 2) ชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพเพราะพวกเขาเป็นเพียงร่างทรงของทุน การเป็นร่างทรงของสิ่งใดก็ตามหมายถึงการที่ไม่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ อย่างเสรี แต่ต้องทำตามสิ่งที่มาครอบงำนั้นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการเป็นร่างทรงก็คือการถูกควบคุมลักษณะหนึ่ง (Karl Marx, 1977, p. 508)

สรุปว่าความหมายของสภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นนายทุนต้องเผชิญนั้นเป็นความหมายของการถูกควบคุมซึ่งทำให้ไม่สามารถจะพัฒนาหรือมีกิจกรรมที่มาจากศักยภาพของมนุษย์ได้อย่างเสรี ดังนั้น ชนชั้นนายทุนจึงไม่มีเสรีภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. อภิปรายผลแนวคิดเสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพ

การที่ชนชั้นกรรมาชีพไม่สามารถมีเสรีภาพเพราะถูกเงื่อนไขหรือกระบวนการบางอย่างควบคุมและทำให้พวกเขาไม่สามารถที่จะมีกิจกรรมในลักษณะที่ตนเองต้องการหรือเลือกด้วยตนเองได้อย่างเสรีนั้น อธิบาย

ตามทฤษฎีของโคเฮนได้ว่า “การถูกบังคับให้กระทำบางอย่าง” หมายถึง การที่มนุษย์ไม่มีทางเลือกที่มีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งถ้าหากใช้คำจำกัดความนี้มาอธิบายผู้ใช้แรงงานในสังคมทุนนิยม ผลลัพธ์ที่ได้ก็คือผู้ใช้แรงงานไม่มีเสรีภาพและถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานเพราะทางเลือกอื่นที่ผู้ใช้แรงงานมี เช่น การไปขอกทานหรือการอดตายไม่ใช่ทางเลือกที่มีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับได้ การที่ผู้ใช้แรงงานในสังคมทุนนิยมถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานนั้นอยู่ในลักษณะที่ว่าผู้ใช้แรงงานถูกบังคับให้เลือกที่จะขายศักยภาพในการใช้แรงงาน ผู้ใช้แรงงานมีเสรีภาพที่จะขายศักยภาพในการใช้แรงงานแต่ไม่มีเสรีภาพที่จะไม่ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน (G. A. Cohen, 1988, pp. 255-256) โคเฮนอธิบายว่าก่อนที่ใครก็ตามถูกบังคับให้ทำการกระทำ A เขามีเสรีภาพที่จะทำการกระทำ A และมีเสรีภาพที่จะไม่ทำการกระทำ A การที่เขาถูกบังคับให้ทำการกระทำ A ทำให้เขาไม่มีเสรีภาพที่จะไม่ทำการกระทำ A แต่เขายังมีเสรีภาพที่จะทำการกระทำ A อยู่ เขายังสามารถที่จะทำการกระทำ A ได้โดยไม่มีอะไรมาขัดขวาง (G. A. Cohen, 1979, pp. 163-164) การถูกบังคับกับการกระทำ A นั้นมุ่งไปในทิศทางเดียวกันเพราะการบังคับเป็นการบังคับให้กระทำ แต่การมีเสรีภาพที่จะทำการกระทำ A ในกรณีนี้มันดูแปลกประหลาดที่จะสรุปว่าเขามีเสรีภาพ การขายศักยภาพในการใช้แรงงานของชนชั้นกรรมาชีพก็อยู่ในลักษณะเช่นนี้ แม้ว่าผู้ใช้แรงงานมีเสรีภาพในลักษณะที่ว่าพวกเขาสามารถที่จะเลือกได้ว่าจะขายศักยภาพในการใช้แรงงานอย่างไรและให้นายทุนคนใด เพราะสังคมทุนนิยมเป็นสังคมที่ทุกคนสามารถทำการค้าได้อย่างเสรี โคเฮนไม่ได้ปฏิเสธว่าชนชั้นกรรมาชีพทำเช่นนี้ได้จริงในสังคมทุนนิยม แต่โคเฮนคิดว่าการเลือกของผู้ใช้แรงงานนั้นตรงกับสิ่งที่เขาถูกบังคับเพราะการบังคับเป็นการบังคับให้เลือกที่จะขายศักยภาพในการใช้แรงงานอย่างไรและให้นายทุนคนใดนั้นเป็นแค่สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการถูกบังคับ ในความเป็นจริงแล้วพวกเขาไม่มีเสรีภาพที่จะเลิกขายศักยภาพในการใช้แรงงาน

โคเฮนคิดว่าการอธิบายว่าผู้ใช้แรงงานไม่มีเสรีภาพและถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานนั้นต้องเริ่มต้นจากแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ของการผลิต เนื่องจากมากซ์คิดว่าเงื่อนไขในการกำหนดชนชั้นคือความสัมพันธ์ของการผลิตซึ่งมีลักษณะเป็นทวิภาค การที่ผู้ใช้แรงงานถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานจึงเป็นเพราะสถานการณ์ที่เป็นทวิภาคหรือความสัมพันธ์ของการผลิตไม่ได้เป็นเพราะความคิดของผู้ใช้แรงงานเกี่ยวกับตนเอง ระดับความมั่นใจของพวกเขา หรือความสำเร็จทางวัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องส่วนบุคคล (G. A. Cohen, 1988, pp. 256-257) การที่ผู้ใช้แรงงานต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นทวิภาคทำให้พวกเขารู้สึกว่าไม่ได้ถูกบังคับเพราะว่าสถานการณ์ที่เป็นทวิภาคนี้แยกออกจากสถานการณ์ที่เป็นอัตวิสัยของพวกเขา (G. A. Cohen, 1988, p. 263) ตรงนี้ตรงกับประเด็นที่โคเฮนเสนอว่าการพิจารณาสถานะไร้เสรีภาพของผู้ใช้แรงงานต้องพิจารณาแบบเป็นชนชั้นเพราะผู้ใช้แรงงานยังมีเสรีภาพในระดับปัจเจกซึ่งทำให้ผู้ใช้แรงงานไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน

ด้วยเหตุนี้ สถานะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นกรรมาชีพต้องเผชิญคือการที่มนุษย์ไม่สามารถกำหนดตัวเองได้และถูกควบคุมจากเงื่อนไขต่างๆ ภายนอกจนทำให้ไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างเสรี

2. อภิปรายผลแนวคิดเสรีภาพของชนชั้นนายทุน

การที่ชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพในสองลักษณะนั้น สามารถอธิบายได้ดังนี้ 1) ชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพเพราะชนชั้นนายทุนเกิดอัญญภาวะจากผลผลิตของแรงงานจึงไม่มีบทบาทเป็นผู้ผลิต มากซ์อธิบายไว้ว่า “...ยิ่งผู้ใช้แรงงานผลิตมากขึ้นเท่าไร เขาก็จะบริโภคน้อยลงเท่านั้น ยิ่งเขาสรางคุณค่ามากขึ้นเท่าไร เขาก็จะยิ่งมีค่าน้อยลงเท่านั้น ยิ่งผลผลิตมีรูปแบบที่ดีมากขึ้นเท่าไร เขาก็ยิ่งผลิตลักษณะลงเท่านั้น ยิ่งผลผลิตของเขามีความเจริญมากขึ้นเท่าไร เขาก็จะยิ่งถดถอยลงเท่านั้น ยิ่งงานของเขามีอำนาจมากขึ้นเท่าไร เขาก็จะยิ่งมีอำนาจน้อยลงเท่านั้น ยิ่งงานของเขาต้องใช้สติปัญญามากขึ้นเท่าไร เขาก็จะยิ่งโง่งงและเป็นทาสของธรรมชาติมากขึ้นเท่านั้น” (Karl Marx, 1975, p. 325) อัญญภาวะจากผลผลิตของแรงงานเกิดจากการที่ผู้ผลิตซึ่งก็คือผู้ใช้แรงงาน

ทำการผลิตผลผลิตขึ้นมาซึ่งในกระบวนการผลิตนั้นผู้ใช้แรงงานได้ถ่ายทอดความเป็นตัวตนของตนเองไปในวัตถุ แทนที่ผลผลิตที่มีความเป็นตัวตนของผู้ใช้แรงงานอยู่ในนั้นจะเป็นของผู้ผลิตซึ่งก็คือผู้ใช้แรงงานแต่ผลผลิตกลับกลายเป็นสิ่งที่เป็นอิสระจากตัวผู้ใช้แรงงานและมีอำนาจเหนือผู้ใช้แรงงาน ดังนั้นผู้ใช้แรงงานจึงมีอำนาจจากผลผลิตของตนเอง และทำให้เกิดภาวะจากกิจกรรมในการผลิตด้วย นอกจากนี้ยังเกิดภาวะจากความเป็นมนุษย์ มากซ์อธิบายประเด็นนี้ไว้ว่า “ผลลัพ์ก็คือ (มนุษย์ผู้ใช้แรงงาน) รู้สึกตัวว่าเขากระทำอย่างเสรีแค่เพียงในหน้าที่แบบสัตว์ของเขาเท่านั้น-การกิน การดื่ม และการสืบพันธุ์ หรืออย่างดีที่สุดก็ในเรื่องการอยู่อาศัย และการตกแต่งของเขา-ในขณะที่หน้าที่แบบมนุษย์นั้น เขาไม่ได้เป็นอะไรมากกว่าสัตว์เลย มันจริงที่ว่า การกิน การดื่ม และการสืบพันธุ์ ฯลฯ เป็นหน้าที่ที่แท้จริงของมนุษย์ด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อดึงออกมาจากกิจกรรมของมนุษย์ในด้านอื่น ๆ และมุ่งไปสู่เป้าหมายเฉพาะตัวสุดท้ายแล้ว พวกเขาเป็นสัตว์” (Karl Marx, 1975, p. 327) ภาวะในลักษณะนี้เป็นผลลัพ์ของภาวะจากผลผลิตของแรงงานและภาวะจากกิจกรรมในการผลิต มากซ์คิดว่ามนุษย์เป็นสัต์แห่งเผ่าพันธุ์ (Species-being) ซึ่งมีลักษณะเป็นสากลและอิสระ (Karl Marx, 1975, p. 327) มนุษย์สามารถทำการผลิตอย่างเป็นสากลไม่จำกัดอยู่กับแค่เผ่าพันธุ์ของตนเองและสามารถผลิตตามกฎแห่งความงามได้ (Karl Marx, 1975, p. 329) แตกต่างจากสัตว์ซึ่งทำการผลิตเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางกายภาพเท่านั้น เมื่อกิจกรรมในการผลิตทำให้มนุษย์เป็นทุกข์และไม่สามารถแสดงถึงลักษณะแก่นแท้ของตนซึ่งมีลักษณะสากลออกมาได้อย่างเต็มที่ทำให้มนุษย์มีลักษณะไม่ต่างจากสัตว์และไม่ได้ใช้ความเป็นมนุษย์ ผลลัพ์ก็คือมนุษย์จะขัดแย้งจากความเป็นมนุษย์หรือขัดแย้งกับความเป็นสัต์แห่งเผ่าพันธุ์ของตนเอง และด้วยภาวะเช่นนี้จึงส่งผลให้เกิดภาวะจากความเป็นมนุษย์ (Karl Marx, 1975, p. 327) รวมถึงภาวะจากเพื่อนมนุษย์ด้วย (Karl Marx, 1975, p. 334) ดังนั้น นายทุนจึงไม่มีเสรีภาพ 2) คนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพ เพราะพวกเขาเป็นเพียงร่างทรงของทุน มากซ์อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับทุนไว้ในงานเขียนเรื่อง Results of the Immediate Process of Production หลายแห่งด้วยกัน เช่น “นายทุนมีหน้าที่เป็นแค่เพียงร่างทรงของทุน ทุนในรูปแบบของบุคคลเหมือนกับที่ผู้ใช้แรงงานเป็นแค่เพียงแรงงานที่ถูกทำให้เป็นบุคคลแรงงานที่ซึ่งเป็นของผู้ใช้แรงงานตราบเท่าที่ความยากลำบากและความพยายามของมันดำเนินไปและที่ซึ่งเป็นของนายทุนตราบเท่าที่มันเป็นสิ่งทีสร้างควมรวยยิ่งๆ ขึ้น กล่าวแบบสั้นๆ ก็คือ ผู้ใช้แรงงานปรากฏขึ้นเป็นส่วนประกอบที่รวมตัวกันเป็นทุนในกระบวนการผลิต เป็นปัจจัยที่มีชีวิตและเปลี่ยนแปลงได้ของมัน” (Karl Marx, 1977, p. 508) ด้วยเหตุนี้ คนชั้นนายทุนจึงไม่มีเสรีภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้งาน

จากการศึกษาแนวคิดเสรีภาพของมากซ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า การศึกษาเพื่อค้นหาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์และชนชั้นของมนุษย์ ควรต้องศึกษาปัจเจกบุคคลและครอบครัวอันเป็นเสมือนตัวกลางระหว่างชนชั้นกับปัจเจกบุคคล โดยข้อเท็จจริงแล้วครอบครัวก็อยู่ภายในขอบวนการเคลื่อนไหวของประวัติศาสตร์ และยังเป็นเสมือนสิ่งสมบูรณ์ในความมืดทึบของวัยเด็ก ทั้งนี้เพราะเด็กเจริญวัยขึ้นภายในขอบเขตของครอบครัว ครอบครัวคือสังคมหน่วยย่อยที่สุด สังคมที่เด็กจะเข้าใจมากที่สุดก็คือครอบครัวอันอยู่ใกล้ชิดกับตัวเด็กมากที่สุด ดังนั้น ควรจะให้ความสนใจศึกษาครอบครัวด้วย แทนที่จะให้ความสนใจแต่เพียงสังคมอันกว้างขวางกว่า เพราะครอบครัวก็เป็นหน่วยย่อยของสังคม ย่อมเป็นตัวแทนลักษณะบางอย่างของสังคมได้ ลักษณะเหล่านี้คือลักษณะที่เด็กจะได้เรียนรู้ก่อนที่จะเข้าใจความเป็นไปของสังคม การที่เด็กได้เรียนรู้ลักษณะภายในครอบครัวที่แตกต่างกัน ทำให้บุคลิกภาพของเด็กซึ่งเป็นปัจเจกบุคคลจากครอบครัวต่างๆ แตกต่างกันไปด้วย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยต่อไปโดยแนวทางการวิจัยเชิงปรัชญานั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการต่อยอดงานวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทางเศรษฐกิจของคาร์ล มากซ์
2. ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของคาร์ล มากซ์ กับ นิโคโล มาเคียเวลลี

รายการอ้างอิง

- Bell, Daniel. (1962). **The End of Ideology**. 2d ed. Revised. New York : Collier Books.
- C. R. Tucker, (1964). *Philosophy and Myth in Karl Marx*. London : Cambridge University Press
- Cohen, G. A. (1988). “The structure of proletarian unfreedom,” in **History, labour, and freedom : themes from Marx**. (Oxford: Oxford University Press.
- Fromm, Erich. (1975). *Marx’s Concept of Man; With Economic and and Philosophical Manuscripts* translated by T.B. Bottomore. New York : Frederick Ungar Publishing Co.
- Marx, Karl. (1977). **Selected writings**. trans. David McLellan. Oxford University Press.